

Michálková, Věra

K citovosti v nářečí

In: *Otázky slovanské syntaxe : sborník brněnské syntaktické konference*,
17.-21.IV.1961. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1962, pp.
357-363

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/119445>

Access Date: 03. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

K CITOVOSTI V NÁŘEČÍ*

VĚRA MICHÁLKOVÁ (Brno)

Projevy jazyka běžně mluveného i projevy nářeční lze kromě jiných typických znaků charakterizovat také velkou mírou citovosti, projevující se obecně o mnoho více ve všech mluvených podobách jazyka než v jeho podobě psané; je však tuším nesporné, že obě uvedené lidové podoby se jí vyznačují zvláště markantně. Vedle vlastního sdělovaného věcného obsahu je v nich patrný ještě různě zaměřený a různě silný doprovodný afektivní moment projevu; vlastní sdělná hodnota projevu je tu umocněna citovým vztahem mluvčího.

Naše poznání a jeho sdělování má, jak známo, dvě stránky, intelektuální a afektivní, přičemž se druhá stránka uplatňuje jen fakultativně. Tato okolnost se v mluvnících většinou buď prostě konstatuje, nebo se jí autoři nezabývají vůbec.¹ Ale ani z těch materiálů, kde se s citovostí počítá, není zcela jasné, co tímto pojmem různí badatelé rozumějí, a hlavně se téměř vůbec nemluví o tom, v jakých vztazích je tato psychologická kategorie ke kategoriím jazykovým, jakými jazykovými prostředky se různé citové kvality vyjadřují.

V současné psychologii se obecně tvrdí, že určitým způsobem, jak člověk vyjadřuje svůj vztah k okolnímu světu, k jeho realitám, jež odráží, vyjadřuje také své stanovisko, svůj zájem a zaujetí, tedy se vlastně v jistém slova smyslu citově exponuje. Nejde tu však o jednostranné, pouze vnitřní zaujetí, nejde o subjektivní cit vázaný jen na člověka, jehož se týká; tento cit je naopak determinován příslušností tohoto člověka k vnějšímu světu, tím, že on sám je součástí tohoto světa. To se ovšem týká psychické činnosti jako celku, není to specifikum pouze oblasti citové. Psychický proces je tedy ve své „první fázi“ odraz skutečnosti vnějšího světa, jeho poznání. Poněvadž se však vnější skutečnosti zároveň jistým způsobem dotýkají zájmu a potřeb vnímajícího, jsou ve své celistvosti „nejen procesy poznávacími, ale i afektivními, emocionálně volními“.² Vyplyvá z nich nejen vlastní znalost jevů, jejich

* Pro časovou tiseň nemohl být příspěvek přednesen. (Pozn. red.)

¹ Výjimkou je Trávníčkova *Mluvnice spisovné češtiny II*, Praha 1951, kde autor dělí věty jednak podle obsahu, jednak podle citovosti, náladovosti (s. 643 n.), a *Příruční mluvnice pro Čechy, II. díl Skladba*, Praha 1959, J. Bauera, R. Mrázka a S. Žaží, kde je citovost sdělení detailně zpracována.

² Srov. S. L. Rubinštejn, *Bytl a vědomí*, Praha 1961, s. 231 n.

odraz, nýbrž také vztah k nim, postoj mluvčího k nim, jeho citové zaujetí. Osobnost mluvčího tedy, jeho celkové psychické založení, temperament v širokém slova smyslu, uplatňuje se při vzniku, orientaci i intenzitě citů, neboť právě z hlediska svého psychického založení vyjadřuje mluvčí vedle věcného obsahu i svůj citový vztah ke konkrétní situaci.

Dalo by se namítnout, že projev bez jakéhokoli citového zaujetí neexistuje. Obě složky projevu, intelektuální a emocionální, bývají v konkrétním projevu v dialektické jednotě, jednu od druhé nelze oddělit. Jde tu o to, do které oblasti citové se určitý obsahový celek zařazuje a jakými jazykovými prostředky se to děje. Mohlo by se zdát, že tu záleží na rozdílech v citovosti, na tom, jakým směrem a v jaké intenzitě je jistý projev orientován, nikoli na tom, obsahuje-li i emocionální stránku, nebo ne. Vždyť někteří badatelé se přiklánějí k názoru, že jsou všechny projevy citově exponovány, že není možno vyjadřovat se o realitě, aniž se zároveň projeví citový vztah k ní. Je však zřejmé, že co do intenzity je projev citového zaujetí v různých případech různý; někdy je velmi silný, zdá se, že do jisté míry převažuje nad intelektuální stránkou sdělení, jindy je tak nepatrný, že je z hlediska věcné stránky projevu a v porovnání s jinými vyjádřeními téměř zanedbatelný. Podle toho tedy, která stránka v určitém konkrétním projevu převažuje, je z metodologických důvodů užitečné oddělovat od sebe projevy s výraznou mírou citovosti, jež se pak označují jako projevy citové, a projevy, v nichž zcela dominuje věcná stránka, projevy intelektuální. Tímto rozdělením je pak dán výběr materiálu pro zkoumání citovosti projevů.

Poněvadž se citový vztah vyjadřuje většinou řečí, je třeba si všimnout, jakými prostředky jazyk v citových sděleních disponuje. Při registrování a hodnocení těchto prostředků je nutno počítat s poměrem mluvčího a konzumenta projevu ke sdělované skutečnosti. Tento poměr nemusí být vždy stejný; někdy je citově zaujat pouze mluvčí, někdy jsou exponováni oba (přičemž ovšem směr jejich zaujetí, kvalita jejich citového vzrušení nemusí být stejné), někdy má citový vztah ke sdělované skutečnosti jen adresát projevu. Není proto vyloučeno, že se mohou interpretace určitého projevu z tohoto hlediska od sebe odlišovat.³ Bylo by tedy možno některé jazykové prostředky považovat za nesporné pro vyjádření citového zaujetí, a to ty, jichž užije jistým způsobem zaujatý mluvčí a jež vyvolají stejné citové hnutí také u konzumenta projevu. Jako příklad bychom mohli uvést použití řečnické otázky.⁴ (Používáme zde příkladů nářečních, i když bychom tuším pro všechny jednotlivé typy vyjádření citovosti, které tu uvádíme, mohli připojit i doklady z jazyka běžně mluveného. Všechny dokladový materiál tohoto článku pochází z nářeční oblasti východomorávské.)

Např. řečnická otázka: *uš fěilkaĵ co zmeškám? Nezmeškám řic; mosím ten deř*

³ Srov. J. V. Bečka, *Úvod do české stylistiky*, Praha 1948, s. 39 n.

⁴ Srov. Fr. Trávníček, c. d., s. 660.

objetovat ValSen; podobně v některých frazeologických obratech: *uđelaj destament a do Zdechova* (= zemřeš) ValSen; *šěl sem g maměe a ona je jak Karkulka* (= opilá) Vs.

Druhou skupinu jazykových prostředků lze hodnotit jako vyjadřování citového vztahu ke sdělované skutečnosti pouze ze stanoviska posluchače. Mohlo by se snad zdát, že se tu pohybujeme na nepevné půdě, že tu není možno spolehlivě interpretovat jednotlivá znění, pokud jde o jejich citové zaměření. U naprosté většiny případů však to možné je, celá situace, v níž je projev zakotven, a celý charakter projevu jsou obvykle z hlediska citového zaujetí zcela jasné; ne úplně přesvědčivě snad mohou vyznít jen některé doklady, které není možno uvádět v širší souvislosti situační a jazykové. K jazykovým prostředkům vyjadřujícím citovost z hlediska posluchače patří např. některá vyjádření eliptická (podrobněji se o nich zmíníme dále): *on chtěl jag za Marije Teréziije, jag na robotu* (= abychom pracovali) ValSen nebo některé případy dodatkového připojování: *co sem já prožil, aj budy, aj šleličeho* ValSen. V tomto druhém případě přistupuje k vyjádření citovosti ještě další prostředek intonace.⁵ Intonací zde rozumím melodii a přízvuk, nikoli také tempo, intenzitu apod.

Citovost lze sledovat u projevů kterékoli modální platnosti; projevuje se v různých mluvnických plánech. Nebudeme se zabývat všemi jednotlivými možnými případy a všemi typy vět zvláště, všimneme si jen těch, které jsou v projevech běžně mluvených a v projevech nářečních nejčastější a nejnapadnější. Nechceme také řešit obecné otázky teorie citovosti; svými poznámkami se snažíme ukázat na nářečním materiálu některé prostředky, které snad pomohou doplnit a v některých detailech popřípadě i korigovat běžné názory o vyjadřování citovosti, především ve skladbě.

K nejcharakterističtějšímu způsobům vyjádření citovosti patří celková zvuková podoba projevu. Členění projevu jiným způsobem, než je jinak u určitého větného typu běžné, má za následek vznik doprovodného citového vyjádření různého zaměření. Zpomalení obvyklého tempa řeči, někdy až členění na jednotlivá slova nebo dokonce slabiky vyjadřuje v některých případech rozčilení ze zlosti, nespokojenost, nevoli, zvláště je-li ještě doprovázeno zeslabením hlasu nebo výrazným přízvukováním některého slova nebo slabiky: *ty ňe sem móžeš vjeckrát nechodit Lh, dyž neumíte pozdravit pořádkje, tož rači móžete nezdravit ňijak* Sluš. (Zde snad může působit silně citově na nenářečního posluchače neobvyklé postavení záporky *ne-*, *ňi-*; v této východomoravské nářeční oblasti však jde o případy běžné, které samy o sobě nepůsobí citově zabarvení projevu.) V jiných případech znamená zpomalení tempa řeči spolu s jinými prostředky spíše varování, výstrahu: *móžete ňe ešče ras s takú zmňatú přít* (= přijít) Vs. Kromě výrazného zpomalení tempa řeči ve srovnání s ostatními částmi téhož projevu je tu ovšem vyjádření citovosti dáno i modálním posunem a změnou gramatického i věcného významu. (Např. smyslem druhé věty je zákaz: nesmíte mi ještě jednou s tak špatnou věcí přijít.)

⁵ Srov. Fr. Daneš, *Intonace a věta ve spisovné češtině*, Praha 1957, s. 54 n., polemika Fr. Trávnicka s Fr. Danešem, NR 37, 1954, s. 295 n. a St. Petřík, *O hudební stránce středočeské věty*, Praha 1938, s. 4.

Na druhé straně však může toto zpomalení tempa řeči, rozčlenění slova na slabiky doprovázené lichotivým mazlivým hlasem vyjadřovat silnou náklonnost, srdečnost, něžnost: *pot sem Jarynku ovečko moja Vs, ty si taková moja odrobinka Vs*. V druhé větě přispívá k vyjádření citovosti i užití zájmena *takový* a metaforické užití deminutiva *odrobinka*.

V opačném případě může zrychlení tempa řeči, jistá úsečnost, strohost, zanedbávání pauz signalizovat negativní vztah k vyjadřované skutečnosti: *dvaced Němců, mňeli barák opstúpený a dva partyzány sem mňěl f komoře pot slámú skované. Nenašli ich, ale odešli pryč potem g druhému susedovi za kopeček. Mňěl sem posledňi kúsek chleba, dál sem im a pryč. Byli byzme aj ze starú zařovali ValSen*.

V plánu hláskosloví a tvarosloví nelze po mém soudu dost dobře hovořit o jazykových prostředcích, jimiž by se dala přímo vyjadřovat citovost. Pokud se vyskytnou některá znění jiná, než je v systému nářečí obvyklé, a pokud je zřetelný autorův záměr, mohou zařadit projev do jisté vrstvy stylistické, např. do oblasti jazyka „vyššího, správnějšího“, než jakým mluví běžně hovoří. Obvykle však vnímá posluchač tyto podoby pouze jako ojedinělé odchylky od náležitých znění, v některých případech jako znění hyperkorektní.

Poněkud jiná je situace v oblasti tvoření slov. Zde sice lze dosáhnout užitím slov jistým způsobem tvořených (např. deminutiv, augmentativ anebo i různým způsobem tvořených deminutiv od téhož základu) jisté citovosti, ale nejde tu o slovotvorný postup sám, nýbrž o využití již hotového útvaru, i když při způsobu jeho tvoření mohl autor projevu vyjádřit svůj citový vztah k označované skutečnosti. Je tedy vhodnější mluvit o těchto případech v poznámkách ke slovní zásobě, jejíž využití může mít opět důsledky stylistické.

V této souvislosti by bylo možno upozornit na nesnáze, které vyvstanou při snaze přesně od sebe oddělit znění citová a znění určitým způsobem stylisticky zatížená. V obou případech má autor při realizaci projevu na vybranou mezi různými výrazovými prostředky, na jedné straně bez zřejmého citového přízvuku nebo bez stylistické příslušnosti, na druhé straně prostředky citově zabarvené nebo s jistou stylistickou platností. Otázky vztahu citovosti ke stylu jsou však mimo rámec tohoto příspěvku.

V dalších poznámkách si všimneme některých prostředků k vyjádření citovosti ve skladbě. Za vlastní prostředky pro vyjádření citovosti věty se obvykle považují určitá slova, která přímo vyjadřují jisté citové zaujetí mluvčího pro skutečnost, naznačují jeho postoj ke sdělované skutečnosti. Někteří autoři⁶ je přímo označují za slova citová. Do této skupiny patří vlastní citoslovce a vedle nich některá zájmena, příslovce a částice. Je otázka, je-li vhodné řadit sem i slova citově zabarvená, která buď svým vlastním obsahem, anebo tím, že je jich v kontextu užito metaforicky, mají ve větě poněkud jinou funkci než vlastní slova citová. Slova z první skupiny (např. zájmena: *ten, on, takový, nějaký* aj., příslovce: *tak, tolik* aj., citoslovce: *och, ach, oj, ej* aj., částice: *tanu, že, veď, dyť* aj.) totiž dodávají citové zabarvení jen některým konkrétním projevům, sama jsou citově neutrální; naproti tomu tzv. slova citově zabarvená jsou silně citově exponována už sama, bez kontextu a větě jako

⁶ Srov. B. Havránek — A. Jedlička, *Česká mluvnice*, Praha 1960, s. 301, V. Šmilauer, *Novočeská skladba*, Praha 1947, s. 85 n. a Fr. Kopečný, *Základy české skladby*, Praha 1958, s. 294.

celku citovosti nedodávají. Např.: *že dyby mňela nejakú svjetničku Vs, a decka šty pro pentličky a ih utopil Vs, su zvjedavá, jesli sa zbváme toho chrásta (= sousedky) Vs.*

Zato vlastní slova citová, která tak lze nazývat se zřetelem k jejich úloze ve větě, dodávají citovosti větě jako celku, ačkoli jsou sama citově neutrální, např.: *veď us su pradedečkem víc razú Sen, nále bylo ňe tam dobre Sen.*

Dalším skladebným prostředkem pro vyjádření citovosti je slovosled. Tím, že se určité slovo postaví na začátek věty, řídčeji i na konec věty a má větší důraz než ostatní slova, stává se věta citovou. Zvláštním případem těchto citových vět jsou pak některé věty s vytčeným členem anebo se členem dodatečně připojeným. Např.: *tá mycena, jakási byla pochořená Vs, tote tú hospodu, to uš sem postavil já MBystř, hrozný špekulant je s ňí, s tej cěrky Vs, šag jedna ešče žije. Rozára Sen.* Na první místo v projevu se tu dostává sdělení z hlediska mluvčího nejdůležitější. Mluví se ve svém silném citovém zaujetí snaží povědět nejprve to, na čem mu nejvíce záleží; nezájímá však nemá ani jasnou celkovou perspektivu věty, ani dost formulační zřetelnosti, aby začatou větu dokončil. Mnohdy takto jako neúplný, neukončený vyzní projev proto, že již nespoluúčastí situace, v níž byl pronesen a v níž byl zcela srozumitelný. Různá implicitní vyjádření, která byla obsažena v širokém kontextu anebo přímo navazovala na situaci, působí mimo své konkrétní jedinečné začlenění věcné i situační jako útvary neukončené, neúplné, v širokém slova smyslu eliptické. Není tu bez zajímavosti, že je v těchto neúplných větách často vynecháno sloveso, které je za normálních okolností ve větě nepostradatelné. V těchto případech může být sloveso nevyjádřeno právě proto, že je jeho věcný význam obsažen v předchozím projevu anebo že vyplývá ze souvislosti. Např.: *za slobodna sem v Bosňi a Hercegovine na pile (= pracoval, byl zaměstnán) ValSen, on chtěl jag zá Marije Terézije, jag na robotu (= pracovat, abychom pracovali) ValSen.*

Chybí-li v kontextu sloveso, dá se poměrně snadno nahradit; méně snadná je situace, je-li z věty vypuštěn jiný větný člen; doplnění ze souvislosti bývá obtížnější, poněvadž není možno vždy určitě stanovit, které rozvíjející, blíže určující členy větné měl mluvčí kromě nezbytného základního členu na mysli. Tak např. v souvětí *já su spjevak, já uš sem otprovodil moc a moc (ValSen)* jsme na rozpacích, máme-li doplnit: lidí nebo zemřelých lidí nebo zemřelých lidí na hřbitov apod., poněvadž věcně jsou všechny tyto členy větné obsaženy v předchozích větách.

Zkratkové, někdy tzv. kondenzované vyjádření je vůbec pro citově vzrušený projev typické. Mluvčímu jde o věcné vyjádření, mluvnická vázanost, vzájemné sepětí členů k sobě patřících se uvolňuje. Skutečnost z hlediska mluvčího nejdůležitější se vyjadřuje základními tvary (např. nominativem), dostává se mimo vlastní větný kontext, stává se samostatným celkem a tím na sebe upíná posluchačovu pozornost. Např.: *vám povim jeden příběh, můj švagr ValSen.* Silné citové zaujetí je ještě zřetelnější ve větších celcích, než je jednoduchá věta. V projevu původně zamýšleném jako poměrně složité souvětí se nerealizují úplně všechny systémové syntaktické vztahy a vyjadřují se jen skutečnosti z hlediska věcného nezbytné.

Nezřídka se např. vypouští věta uvozující přímou řeč: *dys sem šla na obec aby ňe přidali, že dyž já žeru slámu, že abyh dala aj im tí slámu* Hal.

Toto volnější sepětí se projevuje v některých parataktických spojeních, v nichž se připojuje bezespoječně určité sdělení obsahově velmi závažné. Mluví se postaví na stanovisko třetí osoby, o které mluví, a vystupuje takřka v jejím zastoupení, a to i co do formální stránky. Např.: *dys sa jí zdálo, to nemám, to nemám, mňela přijít* Vs. Tyto případy jsou zvláště časté především v dialogu, kde se citovost vyskytuje v obzvláště hojné míře, ale nejsou výjimkou ani ve vzrušeném vypravování. Silné citové zaujetí se však projevuje i opačným způsobem, opakováním slov nebo celých skupin. V některých případech mívá každá část opakování jinou intonaci. Např.: *šak počkaj, počkaj, šak ty dojdeš čelem místa Prž, toš pravíja, že čert, čert k tem staříčkovi přišel znovu* Vs. Sem patří i větné typy, v nichž si mluví, strhován svým vlastním projevem, sám klade otázky a sám na ně vzápětí odpovídá (neočekává odpověď od posluchače; ten by mu ani nemohl odpovědět, nezná sám situaci). Např.: *co móžež viďet? Hubu vyšmatlanú* Vs, *já to nepotřebuju; nač? Na zavazadlo* Vs. Do jisté míry obdobné je vyjádření, kdy mluví vypráví něco sám o sobě a pak se sám k sobě obrací stejným způsobem, jako by šlo o jinou osobu. Např.: *hrklo ve mňe, ale myslím si: Šak co sa bójíš, robo hlúpá* Bař, *pravím si: Hančo ščil sa pamatuj* Hal.

Shrnutí. Oblastí, v níž se nejvíce a nejběžněji užívá jednak jazyka běžně mluveného, jednak jednotlivých místních nářečí, je dialog, rozmluva většího počtu účastníků a vyprávění. Všechny tyto formy jsou ve svých projevech častěji než jiné útvary provázeny silným citovým přízvukem nejrůznějších kvalit, příznivého a nepříznivého hodnocení, různého stupně jistoty, vyjádření nejrůznějších nálad a pocitů. Jazykové důsledky, plynoucí z těchto vlastně dvojích požadavků, jež má projev vyjadřovat (totiž vedle stránky věcné i stránku emocionální), lze sledovat u jednotlivých vět i u větších celků, spojení více vět, celých odstavců apod. Některé skladebné prostředky, kterým se zatím nevěnovala příliš velká pozornost, protože se při vlastní stavbě věty z hlediska věcného i mluvnického významu výrazněji neuplatňovaly (např. některá zájmena, částice, některá citoslovce aj.), je nutno sledovat právě proto, že jejich přítomnost zařazuje větu do jistého citového kontextu. Přitom je nezřídka obdobných prostředků ve větě víc, teprve jejich nakupení vyvolává citové zaujetí určitého směru. Tak například řečnická otázka má co do intonace charakter věty zvolací, místo indikativu v ní může být kondicionál, může v ní být některé ze zájmem uvedených v první části článku nebo některá částice apod.

Vedle toho zřejmá nepřipravenost, formulační nejistota, spojeny s citovým rozrušením mluvího, ovlivňují větnou stavbu po stránce mluvnické a vytvářejí větná schémata jiných typů, než na jaká se tradiční syntax obvykle zaměřuje. Některá implicitní vyjádření a některé typy elips lze interpretovat jen s přihlédnutím ke konkrétní situaci, v níž byly tyto projevy proneseny. Přitom se nelze spokojit s jednotlivými větami nebo souvětími, nezřídka je třeba vzít v úvahu celý široký kontext.

Z hlediska rozsahu útvaru zkoumaného po stránce citovosti je tedy z metodolo-

gických důvodů užitečné vyčlenit případy, (1) kdy je nositelem citového přízvuku jednotka menší než věta (větný člen nebo spojení některých větných členů), (2) kdy je citovostí prostoupena celá věta a (3) kdy se citovost projeví teprve ve větším útvaru, než je věta. Podle toho, o který z uvedených případů jde, se také řídí výběr a pak i hodnocení jazykových prostředků, kterých se pro vyjádření citovosti použilo. Pro případy první skupiny disponuje mluvčí vedle výrazů citově neutrálních vrstvou výraziva, jehož citovost je dána lexikálně sémantickým významem slov ve větě (např. deminutiva, augmentativa). V druhém případě, ve větě, je možno vyjádřit citovost v zásadě dvěma způsoby: Prvním je využití slov, která už sama o sobě vyjadřují určité citové zaujetí a sama stačí na to, aby větu, v níž se vyskytují, začlenila do jisté citové oblasti. (Např. některá citoslovce, tázací částice.) Druhý způsob není vázán pouze na větu, nezřídka se uplatňuje i v útvarcích složitějších. Ve větě lze citový vztah vyjádřit jazykovými prostředky, jako jsou např. slovosled, vytykání některého větného členu před větu, dodatečné připojování, koordinace apod., ovšem vedle prostředků jiných, které obvykle nezůstávají vázány jen na rámec věty (jako např. intonace, důraz na některé části projevu, celkový způsob přednesu apod.), nýbrž právě naopak svou přítomností váží k sobě větší celky, několik vět nebo částí delšího projevu a charakterizují jej z hlediska citovosti jako celek; na některé tyto prostředky se zaměřil náš příspěvek.

Pro vyjádření citovosti v oblasti syntaxe není bez zajímavosti, že se zde výběr jazykových prostředků děje jiným způsobem než v ostatních mluvnických plánech. Vedle zřejmých způsobů vyjádření, které začleňují projev do jisté oblasti citovosti vždycky, kdykoli jich použijeme, např. řečnická otázka, opakování části projevu aj., jsou zde k dispozici jiné prostředky, samy o sobě bez zřetelné citové příslušnosti, které však jsou pro vyjádření citovosti určitých konkrétních projevů zvláště vhodné. Ze syntaktických prostředků k nim patří např. různé typy koordinačních spojení, opakování členů větných, některé případy vytykání členů větných před větu a dodatečné připojování, vynechávání některých členů větných zřejmých z dalšího kontextu nebo ze situace, některé zvláštnosti uspořádání členů ve větě, popřípadě vět v souvětí apod. Poněvadž však máme stále na mysli projevy mluvené, nelze oddělovat tyto prostředky skladebné od jiných prostředků, třeba zvukových, které se obvykle uplatňují zároveň, neboť nezřídka právě spojením například některého syntaktického schématu a jisté intonace získává projev jako celek jisté citové zabarvení. Je nutno počítat s tím, že v oblasti vyjádření citovosti ve větších celcích fungují také ty prostředky, které samy o sobě nejsou citově zabarveny; na některé z nich, pro vyjádření citovosti zvláště vhodné, jsme se snažili poukázat v tomto příspěvku.

Seznam obcí, z nichž jsou doklady v textu:

Bař — Bařiny, Hal — Halenkov, Lh — Lhota u Vsetína, MBystř — Malá Bystřice, Prž — Pržno, Sen — Seninka, Služ — Slušovice, ValSen — Valašská Senice, Vs — Vsetín.

